

חרקוב

(Kharkov). עיר באוקראינה, השנייה בגודלה באוקראינה. במיפקד ב-1939 נמנו בה כ-130,000 יהודים – כשישית האוכלוסייה. בקיץ 1941, עד שקרבו הגרמנים לעיר, יצא ממנה חלק מהתושבים, ובהם יהודים רבים. ב-23 באוקטובר 1941 כבשו הגרמנים את ח' והשתכן בה מטה הארמיה השישית שלהם. העיר היתה נתונה למימשל צבאי כול ימי כיבושה בידי הגרמנים, ולא צורפה ל'נציבות הרייך אוקראינה'.

את כול הגזירות על תושבי ח', ובפרט על היהודים, פירסם הממשל הצבאי. כך, למשל, הודיע הממשל ב-3 בנובמבר 1941 על מנות המזון הדלות, וליהודים ניתנו רק 40% מאותן מנות – למשל, 150 גרם לחם לנפש ליום, ורק 60 גרם לנפש ליהודים. כול יום נלקחו בני-ערובה, ובהתאם להוראות של מיפקדת העורף של גיס דרום, שהממשל הצבאי היה כפוף לה, היו רובם יהודים, והם נורו או נתלו. ב-26 בנובמבר הגיעה לח' זונדרקומנדו 4a, בפיקודו של פאול בלובל, ובעקבות זאת גדל מספר היהודים שנרצחו. הם נחטפו בקבוצות מהרחובות ומהבתים, הובלו למלון 'אינטרנציונל', עונו שם, ואחר-כך נרצחו, לרוב במשאיות גז.

ב-14 בדצמבר 1941 פורסמו מודעות בחתימת המושל הצבאי של העיר, ובהן נצטוו היהודים להתרכז עד 16 בדצמבר בצריפים של בית-החרושת לטרקטורים, שלפני נסיגתם מן העיר העבירוהו הסובייטים מזרחה, ושהיו כ-12 ק"מ ממרכז העיר, כדי להטיל עליהם אימה, הוציאה זונדרקומנדו 4a להורג 305 יהודים, בתואנה שהפיצו ידיעות כזב. הצריפים שבהם שוכנו היהודים היו בלי חלונות ודלתות, ובלי מיתקני חימום, כול זאת בתנאי החורף הקשים של 1941/42. נדחסו בהם בני-אדם פי כמה מכושר תפוסתם. נאסר להביא מים או מזון, וצריך היה לשחד את השומרים להשיגם. בלילות אסור היה לצאת מהצריפים, שבהם לא היו מתקני תברואה. מאות מתו בכפור, במחלות וברעב.

שלושה שבועות אחרי הקמת הגטו הזה הוחל בחיסול יהודי ח'. ביום הראשון נקראו 'מתנדבים', כביכול לנסיעה לעבודה בפולין, לפולטווא (Poltava) ולובני (Lubny). 800 איש שהתייצבו הובלו במשאיות לבורות שהוכנו בגיא דרוביצקי (Drobitski Yar) הסמוך ונרצחו שם. בימים שאחר-כך הובלו היהודים במשאיות וברגל ונרצחו באותו גיא. הופעלו גם משאיות גז. את הרצח ביצעו אנשי זונדרקומנדו 4a. בגלל היקפה הגדול של הפעולה צורפו אליהם שוטרים גרמנים מגדוד המשטרה מספר 314, וכן חיילי הופן ס"ס, כנראה יחידת הס"ס 'גלגל המת'.

על-פי הדין-וחשבון של הוועדה המיוחדת לחקר פשעי הנאצים בח', שפתחה את הקברים בגיא דרוביצקי, נרצחו שם כ-15,000 נפש, ואולם יורדאן, קצין המודיעין של הארמיה השישית הגרמנית, שאליה היתה מסופחת זונדרקומנדו 4a, העיד במשפטם של קציני אותה

יחידה וחייליה, ששמע מפי בלובל עצמו שבח' נרצחו 21,685 יהודים. מספר זה כולל גם את הנרצחים מראשית הכיבוש ועד ראשית ינואר 1942, מועד חיסולם של יהודי העיר. העיר שוחררה פעמיים: בראשונה – ב-16 בפברואר 1943, ובשנייה – ב-23 באוגוסט 1943. שרדו בה רק יהודים מעטים שהתחבאו ונעזרו בתושבים מקומיים.